

Länsstyrelserna

Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer

– slutrapport av stöd till utveckling 2006–2014

Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer

– slutrapport av stöd till utveckling 2006–2014

Författare

Maria-Pilar Reyes

För mer information kontakta:

Länsstyrelsen i Skåne län

Enheten för social hållbarhet

Tfn 010-224 10 00

www.lansstyrelsen.se/skane

Länsstyrelsen i Stockholms län

Enheten för sociala utveckling

Tfn 010-223 10 00

Rapportnummer 2014:18

www.lansstyrelsen.se/stockholm

Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Enheten för social hållbarhet

Tfn 010-224 40 00

www.lansstyrelsen.se/vastragotaland

Utgivningsår: 2014

Tryck: Danagård Litho

Omslagets bild: oljemålning av Vivian Fuentes Dóñes (i privat ägo),
foto: Ulrika Djerw/Länsstyrelsen i Stockholms län

Rapporten finns även som pdf hos respektive länsstyrelse.

Besök gärna länsstyrelsernas gemensamma webbplats

www.lansstyrelsen.se

ISBN 978-91-7281-617-6

Förord

Länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götalands län har sedan 2006 haft i uppdrag av regeringen att tillsammans ge stöd till utveckling av skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer över hela landet. Uppdraget löper ut 2014.

Länsstyrelserna har tillsammans fördelat sammanlagt drygt 41 miljoner kr till olika aktörer till stöd för utveckling av skyddat boende. Utöver det har länsstyrelserna i storstadslänen fortlöpande följt upp utvecklingen, kartlagt behov och utvecklingsområden, tagit fram kunskapsunderlag samt erbjudit möjligheter till kompetensutveckling.

I följande rapport redovisas resultatet av länsstyrelsernas arbete med uppdraget 2006–2014.

Gunvor Landqvist
enhetschef

Länsstyrelsen
i Skåne län

Kristin Marklund
enhetschef

Länsstyrelsen
i Stockholms län

Talieh Ashjari
enhetschef

Länsstyrelsen i
Västra Götalands län

Innehåll

Förord	3
Innehåll	5
Sammanfattning.....	7
Synpunkter och förslag	8
Vikten av primärpreventivt arbete	9
Uppdrag och resultat.....	10
Storstadslänsstyrelsernas uppgifter.....	10
Från 4 till 200 platser på fem år	11
Totala antalet platser 2014	12
Allt fler idéburna organisationer söker statsbidrag	13
Utveckling av särskilda boenden	14
Systerjouren Somaya i Stockholm	14
Katitzihemmet i Södermanland	15
Madickengården i Uppsala	15
Skyddat boende för hedersvåldsutsatta under 18 år	16
Kompotten – nätverk för kommunal samverkan	16
Organisation, samverkan och samordning	17
Regional förankring.....	17
Samverkan med socialtjänsten.....	18
Samverkan med Socialstyrelsen	18
Samverkan med Polismyndigheten	19
Samverkan med hälso- och sjukvården.....	19
Samverkan med Tillväxtverket.....	19
Samverkan med SKL	20
Samverkan med den idéburna sektorn.....	20
Uppföljningar, kvalitetsfrågor m.m.	21
Förutsättningar att erbjuda ett kvalificerat stöd.....	22
Tillstånd.....	24
Nationell sluss.....	24
Finansiering	26
Finansiering av uppdraget	26
Finansieringen av skyddat boende	26
Kommunernas stöd.....	27
Kommunens och socialtjänstens verklighet.....	28
Finansiella frågor i ett långsiktigt perspektiv	29
MINERVA-projektet.....	29
En framtida finansieringsmodell.....	30

Behov i det fortsatta arbetet	31
Vilken utveckling ser vi?.....	31
Förslag till åtgärder	32
Avslutande reflektioner	33
Bilagor	35
Referenser	48

Sammanfattning

Länsstyrelserna i Skåne län, Stockholms län och Västra Götalands län har sedan 2006 haft i uppdrag av regeringen att tillsammans ge stöd till utveckling av skyddat boende över hela landet för ungdomar utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. De medel som länsstyrelserna fördelar för uppdraget får inte användas till medfinansiering av verksamheternas löpande drift. Uppdraget löper ut den 31 december 2014.

Resultatet av uppdraget kan sammanfattas som följer:

1. Antalet platser i skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck har ökat från kring 10 stycken (2003) till cirka 350–400 platser (2013). I flera av dessa boenden finns möjligheter att få stöd på ett antal olika språk.
2. Förutom platser för utsatta flickor från 13 år kan skyddat boende nu också erbjudas till kvinnor över 18 år och deras barn, till utsatta pojkar/unga män, till utsatta par och även till familjegrupper bestående av flera familjemedlemmar i olika åldrar och kön.
3. Koncentrationen av platser i storstäderna har brutits. Idag finns platser för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck att tillgå med kort varsel i de flesta större kommuner i landet. Kvinnor från 18 år, med eller utan barn, tas numera emot i de flesta kvinnojourer och motsvarande verksamheter (kvinnohus, kvinnoboende) över hela landet¹.
4. Det största antalet platser står den idéburna sektorn för. Men finansieringen av driften för de skyddade boenden som drivs av den idéburna sektorn är fortsatt bristfällig, osäker och kortsiktig. Det begränsar verksamheternas möjligheter till stabilitet, kvalitetsutveckling och i vissa fall överlevnad.
5. Särskilda skyddade boenden finns nu också för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck med särskilda behov, bland annat för unga kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar.
6. Kostnadsfria stöd- och rådgivningsresurser med flerspråklig personal har byggts upp inom ramen för uppdraget i syfte att bistå de utsatta personerna innan, under och efter vistelsen i ett skyddat boende. Merparten av dessa verksamheter har säte i en storstad men de flesta har hela landet som upptagningsområde.

¹ Enligt länsstyrelsernas senaste kartläggningar och uppföljningar är merparten av dem som vistas i skyddat boende pga hedersrelaterat våld och förtryck kvinnor över 18 år. Många av dem är gifta och många har barn. Flera har gifts bort mot sin vilja i tidig ålder och vågar nu ta steget att söka stöd för att komma ifrån våldet och förtrycket.

7. Möjligheten för kommuner och särskilt för den idéburna sektorn att ansöka om statsbidrag samt att vid behov få vägledning och kompetensstöd från länsstyrelserna uppges har varit en förutsättning för att utveckla insatsen skyddat boende.
8. Den goda samverkan med länsstyrelserna över hela landet har varit av stort värde för att lyckas med uppdraget. Den har säkrat både regional förankring och nationell samordning.
9. Under arbetet med uppdraget har länsstyrelserna i de tre storstadslänen utvecklat samverkan och fört en levande dialog med en mängd olika aktörer över hela landet, såväl inom det civila samhället som inom myndighetsvärlden. Det har bidragit till ökad kompetens hos olika myndigheter kring utsatta personers behov och förutsättningar att tillgodogöra sig insatser.

Synpunkter och förslag

1. Samordning av och stöd till utveckling av skyddat boende² behövs även fortsättningsvis men det bör vara en sammanhållen, långsiktig satsning som omfattar hela målgruppen av personer som utsätts för mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer i dess olika uttryck³.
2. Uppdraget att samordna och stödja utvecklingen av skyddat boende för personer som utsätts för mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer i dess olika uttryck, bör vara ett eget uppdrag med egna resurser, skilt från eventuella särskilda uppdrag kring hedersrelaterat våld och förtryck. Uppdraget kan med fördel ges till länsstyrelserna i de tre storstadslänen.
3. Differentierade boenden för personer utsatta för mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer behövs, men i begränsad utsträckning. En risk för överetablering måste beaktas. Flera särskilt utsatta grupper måste uppmärksammas och vid behov prioriteras. Det finns boenden för vissa särskilt utsatta grupper som behövs men som inte tas tillvara av socialtjänsten. Dessa bör ges stöd till att etablera sig.
4. En konkret modell för långsiktig finansiering av driften och stöd till kvalitetsutveckling för verksamheter som drivs av den idéburna sektorn måste skapas utan dröjsmål.
5. En nationell myndighet, förslagvis Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), bör ges i uppdrag samt resurser för att tillhandahålla en nationell informationsbank om de skyddade boenden som finns. Informationsbanken bör lämpligast kopplas till Kvinnofridslinjen och ingå i den webbplats som är riktad till socialtjänsten och som

² inklusive stöd till metod och kompetensutveckling

³ Vi ser hedersrelaterat våld och förtryck som ett av flera olika uttryck på mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer.

Länsstyrelsen i Stockholm nu utvecklar i samverkan med NCK och samtliga länsstyrelser⁴.

6. Uppmärksamhet behöver riktas till barnens behov och situation och åtgärder vidtas för att säkerställa att behoven tillgodoses. Barn upp till 18 år vars närstående är utsatta för mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer i dess olika uttryck är fortfarande osedda och ohörda av ansvariga myndigheter i avsevärd utsträckning.
7. En myndighet bör få i uppdrag att genomföra en översyn av övriga former av tillfälliga boenden som används för målgruppen våldsutsatta kvinnor och barn, men som inte passar in i Socialstyrelsens definition av skyddat boende – till exempel stödboende, mellanboende, utslussningsboende, familjehem, skyddslägenheter. Översynen bör ge förslag på hur dessa verksamheter kan kvalitetssäkras.

Vikten av primärpreventivt arbete

Ett av de fyra nationella jämställdhetspolitiska målen är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Numera tillsätts och utvecklas det resurser i ökande utsträckning över hela landet för arbete på individ- och verksamhetsnivå, i syfte att upptäcka och skydda brottsoffren, sätta stopp för ett pågående våld och lindra dess konsekvenser.

Socialstyrelsens kunskapsutveckling och reglering av skyddat boende tillsammans med länsstyrelsernas stöd till samordning av olika aktörers insatser och till metod- och kompetensutveckling har stärkt myndigheters och yrkesverksammas förmåga att ge adekvat svar till utsatta personers behov.

Allt fler utsatta personer ansöker nu om – och beviljas – skyddat boende och andra insatser i ett akut skede. I flera fall erbjuds de även behovsanpassat stöd efter vistelsen i ett skyddat boende. Det är positivt men det innebär stadigt ökade kostnader för kommunerna och för samhället i stort.

Ur både ett mänskligt och ett samhällsekonomiskt perspektiv är det av stor vikt att arbeta för att mäns våld mot kvinnor och barn inte ska förekomma, det vill säga aldrig uppstå. Ett kvalitetssäkrat primärpreventivt arbetet som motverkar både attityder och strukturer som främjar och upprätthåller mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer behöver lyftas fram, utvecklas och stärkas utan dröjsmål.

⁴ Webbplatsen utvecklas inom ramen för länsstyrelsernas uppdrag att ge *stöd till samordning* för kvinnofrid samt länsstyrelsernas och Socialstyrelsens uppdrag att ge *metod och kompetensstöd till kommuner och ideella organisationer*.

Uppdrag och resultat

Länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götalands län hade under 2003–2005 i uppdrag av regeringen att ge stöd till utveckling av skyddat boende för hedersvåldsutsatta ungdomar i sina respektive län. År 2005 omvandlades uppdraget till att bli nationellt övergripande och gemensamt för länsstyrelserna i de tre storstadslänen. Uppdraget har därefter förnyats varje år med återkommande hänvisning till uppdragets beskrivning i regeringens beslut 2005 och 2008⁵. I sitt beslut 2011 aviserade regeringen att uppdraget skulle löpa till och med 2014. Detta har bekräftats i regleringsbrevet till länsstyrelserna 2012, 2013 och 2014.

Storstadslänsstyrelsernas uppgifter

Utdrag ur regleringsbeslut 2008⁶:

”I länsstyrelsernas uppdrag att stödja och samordna utvecklingen av skyddat boende ingår att de ska:

1. utbyta erfarenheter från arbetet med skyddat boende samt medverka till att anordnare av skyddat boende utbyter erfarenheter och har god kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck
2. hålla sig kontinuerligt informerade om utbudet och behovet av olika slags skyddade boenden i landet samt kunna förse landets kommuner med sådan information
3. informera sig om i vilken grad boendeplatserna utnyttjas och orsaker till att de eventuellt inte utnyttjas fullt ut
4. informera sig om socialtjänstens uppfattning om hur boendet har fungerat
5. planmässigt främja och stödja kvalitetsutveckling av olika slags skyddade boenden samt stödja utvecklingen av olika former av skyddade boenden i enlighet med de behov som konstaterats
6. organisera funktioner som gemensamt och i respektive storstadslän fungerar som sluss mellan verksamheter som söker en tillfällig placering och de skyddade boendena, och
7. vid behov utveckla kontakter gällande skyddade boenden i övriga nordiska länder”⁷

⁵ Regeringsbeslut IJ2007/2460/JÄM, IJ2008/2878/JÄM, IJ2007/3355/JÄM, IJ2008/354/JÄM fattat av Integrations och jämställdhetsdepartementet 2008-02-07

⁶ Utdrag från regleringsbeslut IJ2007/2460/JÄM, IJ2008/2878/JÄM, IJ2007/3355/JÄM, IJ2008/354/JÄM fattat av Integrations och jämställdhetsdepartementet 2008-02-07

⁷ Utdrag från regleringsbeslut IJ2007/2460/JÄM, IJ2008/2878/JÄM, IJ2007/3355/JÄM, IJ2008/354/JÄM fattat av Integrations och jämställdhetsdepartementet 2008-02-07

Dessutom ska länsstyrelserna i de tre storstadslänen redovisa till regeringen hur platserna i de skyddade boendena finansieras och i vilken mån driftkostnaderna täcks av kommunerna eller andra aktörer samt fördelningen av placeringar från andra än det egna länet⁸.

Enligt regeringens direktiv får länsstyrelserna lämna stöd till:

”... organisationer, stiftelser, kommuner och kommunägda bolag för att inrätta eller utveckla skyddat boende för ungdomar i hela landet som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld om

1. verksamheten har en långsiktig inriktning
2. verksamheten även innefattar planering för ungdomarnas framtid som vid behov kan erbjuda ungdomarna psykosocialt stöd
3. verksamheten är öppen även för ungdomar från kommuner utanför storstadslänen
4. länsstyrelserna bedömer att de som ansvarar för verksamheten har sådan allmän och metodisk kunskap som behövs för arbete med skydd av dessa ungdomar, och
5. ansökan innefattar en plan för utvärdering och uppföljning”⁹

I direktiven fastställs att bidraget inte får användas till driftkostnader för etablerad verksamhet.

Från 4 till 200 platser på fem år

Antalet platser för hedersvåldsutsatta ungdomar har ökat markant. Till exempel så ökade antalet i Stockholms län från 4 platser år 2002 till 93 platser 2007. Tillsammans med de boendeplatser som skapades under samma tid i Västra Götaland och i Skåne blev det sammanlagt cirka 200 platser på 5 år¹⁰. Ytterligare platser har skapats mellan 2008–2014 genom några privata aktörers initiativ men framför allt genom kvinnojourernas ökade förmåga att ta emot målgruppen.

Förutom boendeplatser med lämpligt stöd har, med hjälp av statsbidragen som fördelats av länsstyrelserna, stödfunktioner skapats som är knutna till boendet, såsom telefonjour, stödcentrum och öppna mottagningar¹¹ – alla med flerspråkig personal med kunskaper om hedersrelaterat förtryck och våld. Målet med det har varit att underlätta för utsatta ungdomar att söka hjälp i tidigt skede, erbjuda

⁸ Regeringsbeslut den 1 juni 2006 (Ju 2006/5478 IM, Ju 2006/926 IM, Ju2006/2138 IM, Ju/2006/4072IM) samt Regleringsbrevet 2011.

⁹ bilaga 2 till regeringens beslut om uppdraget till Länsstyrelserna 2003, 2006 och fortfarande

¹⁰ Jfr med skyddat boende för våldsutsatta kvinnor med missbruk som ökat fr. 0 till 4 platser i Sthlm:s län under perioden 2002–2014.

¹¹ Linna-mottagningen och Stödcentret i Stockholm stad, slussfunktionen vid Gryning Vård AB i Västra Götaland, Terrafem Sthlm:s mellanboende, Somayas stödboende,

vardagsaktiviteter och socialt umgänge för dem som vistas i boendena samt ge fortsatt stöd under utslussningen från boendet.

Länsstyrelserna har under de senaste fyra åren verkat för att bryta koncentrationen av skyddade boende i storstadslänen. Idag finns platser att tillgå med kort varsel för hedersvåldsutsatta flickor, kvinnor med eller utan barn och även några platser för utsatta pojkar/unga män, familjer eller par i de flesta större kommuner i landet.

Totala antalet platser 2014

Det totala antalet tillgängliga platser är svårt att precisera, eftersom det kan variera med kort varsel. Det finns verksamheter, exempelvis Gryning Vård AB, som förutom skyddat boende för hedersvåldsutsatta också bedriver HVB och olika typer av boenden för flera olika målgrupper. Det ger företaget möjligheter att omdefiniera sina resurser och frigöra platser för hedersvåldsutsatta personer allt utifrån den dagsaktuella efterfrågan.

I delrapporten av den nationella kartläggningen 2010 lyfte länsstyrelserna fram problemet med att ingen myndighet hade i uppdrag att upprätta en nationellt omfattande informationsbank över samtliga verksamheter som erbjuder skyddat boende för personer utsatta för mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer.

I september 2011 fick Socialstyrelsen i uppdrag av regeringen att genomföra en nationell kartläggning av skyddade boenden¹². Det är ett steg i rätt riktning men resultatet kan bli missvisande¹³. Kartläggningen byggde helt och hållet på självrapportering genom enkätsvar från över 200 verksamheter i landet. Många av dem säger sig ta emot särskilda målgrupper såsom hedersvåldsutsatta, våldsutsatta personer med missbruk, våldsutsatta personer som samtidigt har andra former av utsatthet, men uppgifterna har inte kunnat kontrolleras med andra datainsamlingsmetoder.

I den dialog som länsstyrelserna har med socialtjänsten i olika kommuner framkommer en annan bild. Även om det i Socialstyrelsens kartläggning är många verksamheter som uppger att de tar emot exempelvis våldsutsatta kvinnor och ungdomar med minoritetbakgrund, med missbruksproblem eller med olika former av funktionsnedsättning så är det i praktiken ytterst svårt att få platser för dem när behoven väl uppstår.

¹² Kartläggning av skyddat boende i Sverige, rapport från Socialstyrelsen 2013

¹³ Det fanns inte tidsutrymme att inom ramen för denna kartläggning kontrollera med andra metoder för datainsamling de uppgifter som samlades in via enkätsvar.

Allt fler idéburna organisationer söker statsbidrag

Möjligheten att ansöka om statsbidrag har varit avgörande för att skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer har kunnat byggas upp. Bidragen har bland annat använts till kompetensutveckling, handledning, uppgradering av skalskydd, utåtriktad information, uppstartkostnader, aktiviteter för personer som vistas i boendet (särskilt för barnen) samt samordning och samverkan. Merparten av de nya platserna i skyddade boenden för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck står den idéburna sektorn för. Dessa platser har nästan uteslutande skapats med stöd från länsstyrelserna¹⁴. Allt fler kvinnojourer tar nu emot hedersvåldsutsatta kvinnor från 18 år, med eller utan barn¹⁵. Ett par kvinnojourer har även upprättat särskilda platser för utsatta unga män och utsatta par.

Intresset för att ansöka om statsbidrag har varit relativt konstant 2003– 2014. Ungefär tre fjärdedelar av de sökande har varit idéburna organisationer, därefter kommuner och även ett par större kommunalägda bolag. Ansökningarna från kommuner och kommunalägda bolag har minskat i takt med att de nya platserna i skyddade boenden finansieras med egna intäkter eller inom kommunens ordinarie budget.

Andelen idéburna organisationer bland dem som har ansökt om bidrag har ökat succesivt och var 100 procent vid sista ansökningstillfället 2014. Många ideella verksamheter är ständigt beroende av statsbidrag för att få ekonomin att gå runt, trots att de har funnits i flera år, är etablerade och används av socialtjänsten i stor utsträckning¹⁶. Läs mer om det under avsnittet *Finansiering*.

Många kvinnor, med eller utan barn, som är utsatta för hedersrelaterat våld söker sig själva direkt till en traditionell kvinnojour snarare än till ett boende specialiserat på hedersproblematik. I kartläggningen 2011 framkom att många våldsutsatta kvinnor och flickor inte kan eller vill identifieras eller identifiera sig själva som utsatta för hedersvåld. Ibland kan det också till en början vara oklart om det finns hedersmotiv bakom våldet. I andra fall visar det sig, så småningom, att huvudmotivet egentligen är annat än heder. I den dialog som länsstyrelserna¹⁷ har med socialtjänsten har också framkommit att både socialtjänsten och de våldsutsatta personerna vill att ett skyddat boende ordnas inom kommunen eller i länet. Bara i mycket speciella fall kan det vara aktuellt med placering i ett annat län.

¹⁴ Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götalands län

¹⁵ Länsstyrelsernas senaste kartläggning (2010) visade att merparten av de som vistades i skyddat boende pga. hedersrelaterat våld var kvinnor över 18 år.

¹⁶ Se sida 22 i Länsstyrelsen i Stockholms rapport 2011-06 "Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer" samt bilaga 5 till denna rapport "Kommunernas medfinansiering"

¹⁷ Med "länsstyrelserna" menas i denna rapport länsstyrelserna i Skåne, Stockholm och Västra Götalands län

Länsstyrelserna har därför lämnat stöd till kvinnojourer och motsvarande för utveckling av verksamheten så att den också är lämplig för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Utveckling av särskilda boenden

Flera nya skyddade boenden som är specifika för hedersvåldsutsatta personer har utvecklats med stöd från länsstyrelserna i de tre storstadslänen.

- I Stockholms län kan bland andra nämnas HVB Kruton med tillhörande Stöd och rådgivningscentrum, Kvinnors Nätverks olika former av skyddat boende, jourtelefon och öppen mottagning (Linna-mottagningen) och Terrafems tjejhus.
- I Skåne län kan nämnas Embla, ATIM och Femcenter.
- I Västra Götalands län skapades cirka 100 platser i olika typer av boende inom ramen för det kommunalägda bolaget Gryning Vård AB.

Samtliga av dessa boenden har hela landet som upptagningsområde. Flera av dem tar också emot utsatta unga män och utsatta par.

I övriga län har befintliga lokala skyddade boenden fått stöd för att anpassa sin verksamhet till att kunna ta emot hedersvåldsutsatta kvinnor med eller utan barn, till exempel Kvinnohuset i Örebro eller Kvinnoboendet SIRI i Uppsala kommun. Några har också fått stöd för att anpassa sin verksamhet till att även ta emot unga män och utsatta par (Kvinnojouren i Höganäs och Kvinnojouren i Ängelholm).

Utöver det har länsstyrelserna beviljat stöd till inrättande av skyddat boende för några särskilda grupper av personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Systerjouren Somaya i Stockholm

Somaya är ett skyddat boende för hedersvåldsutsatta kvinnor med muslimsk identitet, men även andra våldsutsatta kvinnor tas emot. Boendet har hela landet som upptagningsområde. Den primära målgruppen är kvinnor med eller utan barn som väljer bort andra boenden på grund av att de i kontakten med myndigheter eller ideella aktörer säger sig ha upplevt att några företrädare för dessa verksamheter ifrågasätter deras muslimska identitet. Boendet inrättades 2005 med bidrag från Länsstyrelsen i Stockholms län. Verksamheten klarar numera driften med egna intäkter samt bidrag från andra bidragsgivare.

Katitzihemmet i Södermanland

Detta är ett HVB¹⁸ för unga romska kvinnor och flickor som till exempel riskerar ett tidigt, ofrivilligt äktenskap eller som hanterar den dubbla utsattheten (å ena sidan traditionella regler och krav för romska kvinnor och å andra sidan samhällets diskriminering av romer) genom självdestruktiva handlingar i olika grad. Boendet har hela landet som upptagningsområde. Katitzi-hemmet tar inte emot kvinnor som är allvarligt hotade.

En av Katitzihemmets styrkor är att häften av personalen själva är romer och kan agera brobyggare i kontakten mellan familjerna, myndigheterna och flickorna/de unga kvinnorna. Detta underlättar att bredda flickornas/de unga kvinnornas livsutrymme. Katitzi-hemmet ägs och drivs av föreningen Framtidens Unga Romer som står för grundfinansieringen. Länsstyrelsen i Stockholm har bidragit med medel till Katitzihemmet under startåret 2012 och har hjälpt till att sprida information om verksamheten till socialtjänsten.

Madickengården i Uppsala

Detta är ett skyddat boende för unga kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar utsatta för hedersrelaterat förtryck och våld. De unga kvinnorna behöver en verksamhet där personalen förstår och kan bemöta och hantera deras specifika behov. Madickengården drivs av föreningen Tjejers rätt i samhället (TRIS). De har sedan tio år haft öppna verksamheter för hedersvåldsutsatta ungdomar med intellektuella funktionsnedsättningar och har utvecklat en särskild kompetens kring målgruppens situation och behov. Föreningen bedriver också kompetensutveckling för yrkesverksamma. Madickengården startade 2013 med bidrag från länsstyrelserna och är beroende av fortsatt stöd under en etableringsfas. Madickengården har hela landet som upptagningsområde.

Socialtjänsten i många kommuner i landet har länge haft svårt att hitta boendalternativ som fungerar för romska unga kvinnor och för unga kvinnor med intellektuella funktionshinder. Både Katitzihemmet och Madickengården kämpar dock med låg beläggning och svagt intresse från socialtjänstens sida. Detta trots att verksamheterna är unika i Sverige och bägge kan uppvisa att de uppfyller kraven på kvalitet, har en specifik kompetens för sin respektive målgrupp och en jämförelsevis blygsam avgift. Det behövs ett fortsatt stöd till marknadsföring samt kompetensutveckling till yrkesverksamma om dessa särskilda målgruppers behov och förutsättningar.

¹⁸ Hem för Vård och Boende, en tillståndspliktig verksamhet. Tillståndet ansöks hos och beviljas av Socialstyrelsen, numera av Inspektionen för Vård och Omsorg (IVO).

Skyddat boende för hedersvåldsutsatta under 18 år

Länsstyrelsernas kartläggning 2010¹⁹, en stickprovsundersökning som omfattade 19 verksamheter spridda över hela landet²⁰, visade att endast 49 av sammanlagt 170 personer som vistades i boendena vid olika mätningar under det året var under 18 år. Kartläggningen visade också att samtliga verksamheter inriktade på underåriga hade genomgående lägre beläggning än de övriga.

Den dominerande uppfattningen om förekomsten av hedersrelaterat våld i Sverige har länge varit att det handlar om unga flickor, oftast under 18 år, som utsätts av sina föräldrar, äldre syskon och övrig släkt. Föreställningen lever vidare trots att alla uppmärksammade mordet sedan 2012 rörde personer över 18 år.

Flera av de kvinnor som under de senaste tolv åren har utsatts för allvarligt hedersrelaterat våld och förtryck med dödlig utgång har varit äldre än 18 år. Flera har varit gifta och några har haft barn. Våldet står deras make, hans familj och ibland också hennes ursprungliga släkt för. Visst finns det mycket unga flickor och även pojkar, så unga som 12–13 år, som är utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck, men merparten av dem som måste lämna hemmet och fly till ett skyddat boende är enligt de senaste uppföljningarna över 18 år.

Kompotten – nätverk för kommunal samverkan

På initiativ av en kommun och med stöd av Länsstyrelsen i Östergötland startades 2008 Kompotten, ett nätverk för samarbete och samverkan mellan socialtjänsten i olika kommuner i landet. Syftet är att underlätta för personer utsatta för våld av närstående att bosätta sig på en annan ort. Idag ingår 40 kommuner i nätverket och fler är välkomna. Ett gemensamt samverkansdokument har tagits fram. Det är inget bindande dokument men de kommuner som väljer att gå med i Kompotten ska ha för avsikt att hjälpa varandra med att lösa boendefrågan när en våldsutsatt person behöver bosätta sig i en annan kommun. Det handlar om att förhindra att personen röjs eller väljer att gå tillbaka till en våldsutsatt situation, att ge stöd och att alla aspekter kring en flytt mellan två kommuner fungerar. Länsstyrelsen i Östergötland stödjer nätverket genom att leda en styrgrupp samt arrangera nätverksmöten, konferenser, fortbildning samt information för nya kommuner som kan vara intresserade av att gå med.

¹⁹ Rapport Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer. Länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götaland, 2011.

²⁰ Denna kartläggning omfattade även ett par boende med privat huvudman. Sex av 19 verksamheter tog emot utsatta barn, det vill säga personer under 18 år.

Organisation, samverkan och samordning

Samverkan mellan länsstyrelserna i de tre storstadslänen kring utveckling av skyddat boende har varit mycket god sedan starten och är fortfarande så. Förutom samverkan kring planering, genomförande och uppföljning av uppdraget har det förekommit konkreta gemensamma insatser. Nedan redovisas några exempel.

Länsstyrelserna i de tre storstadslänen har tillsammans följt upp utvecklingen av skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer genom två stora kartläggningar 2007²¹ och 2010²², en utredning av förutsättningar för en nationell sluss²³ samt ett nationellt samråd 2008²⁴.

En *kvartalsrapport* om skyddade boenden för hedersvåldsutsatta ungdomar togs fram av Länsstyrelsen i Västra Götaland. I samverkan med de andra två länsstyrelserna bearbetades, uppdaterades och skickades kvartalsrapporten regelbundet 2005–2009 till landets kommuner²⁵.

Länsstyrelsen i Skåne genomförde med stöd av Länsstyrelsen i Stockholm och Länsstyrelsen i Västra Götaland en första *nationell träff* för de aktörer som fått statsbidrag för utveckling av skyddat boende 2006.

Länsstyrelsen i Stockholm formulerade 2006 ett *utkast till kvalitetsindikatorer* för skyddat boendet för hedersvåldsutsatta ungdomar. Utkastet bearbetades av alla tre storstadslänsstyrelserna och integrerades i kvartalsrapporten som ett stöd till socialsekreterare i deras svåra dilemma att snabbt kunna välja rätt boende för sin klient.

Under perioden 2010-2014 har storstadslänsstyrelserna genomfört en ny nationell kartläggning samt skapat större möjligheter till kompetens och kvalitetsutveckling. Mer om det under avsnittet *Uppföljning, kvalitetsfrågor*.

Regional förankring

Genomförandet av uppdraget om skyddat boende har stämts av två gånger per år vid länsstyrelsernas nationella nätverksträffar.

Länsstyrelserna i de tre storstadslänen har tagit fram rutiner för utlysning, handläggning och beslut av bidragsfördelningen. Rutinerna anger att när en

²¹ Skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld. En nationell kartläggning av socialtjänstens placeringar år 2005. Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland, 2007

²² Rapport 2011:6, Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer. Delrapport av en nationell kartläggning. Länsstyrelsen i Stockholms län, 2011. Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer - slutrapport av en nationell kartläggning. Länsstyrelserna 2011

²³ Skrivelse med dnr 801-07-25633, lämnad till regeringen 2007-03-22

²⁴ Skyddat boende för personer som utsätts för hedersvåld – dokumentation från nationellt samråd i Stockholm, Länsstyrelsen i Stockholms län 2008

²⁵ Lades ner efter 2009 då det visade sig att socialtjänsten i flertal kommuner uppfattade att länsstyrelserna gick i godo för dessa verksamheters kvalitet, vilket länsstyrelserna inte hade möjligheter att göra.

ansökan kommer från en aktör med säte utanför ett storstadslän eller som planerar att etablera sin verksamhet utanför storstadslänen, erbjuds den berörda länsstyrelsen att lämna in synpunkter kring insatsens lämplighet i förhållande till behoven och pågående processer i det länet. (bilaga 4)

Den goda samverkan mellan länsstyrelserna i de tre storstadslänen och med övriga länsstyrelser har fört med sig att också den nationella samordningen, avseende hur resurserna fördelats i förhållande till behoven, har stärkts. Till exempel har denna samverkan hjälpt till att bryta den ursprungligen starka koncentrationen av skyddade boenden i storstäderna (bilaga 1).

Länsstyrelserna i de tre storstadslänen för en kontinuerlig dialog kring utvecklingen av skyddat boende med olika regionala aktörer och även relevanta nationella aktörer vid behov. Utförare av skyddat boende erbjuds dessutom kompetensutveckling.

Samverkan med socialtjänsten

Socialtjänsten i landets kommuner är den viktigaste aktören när det gäller att våldutsatta barn, kvinnor och män får det stöd och det skydd som de behöver och har rätt till. Samråd, dialog och avstämningar har förekommit löpande under alla år, dels med enskilda handläggare, dels med chefer och den politiska styrningen. Länsstyrelserna har också tillhandahållit information, vägledning och ibland även handledning kring enskilda ärenden till socialtjänsten. Socialtjänstens företrädare har ingått i länsstyrelsernas referensgrupper vid olika tillfällen.

Länsstyrelserna bjuder vanligtvis in representanterna för socialtjänsten i olika kommuner till nätverksträffar för informations- och kunskapsutbyte några gånger per år. Vid dessa träffar tas olika aktuella frågor upp om våldutsatta kvinnor och barn som utsätts för eller bevittnar våld, till exempel frågor kring skyddat boende.

Samverkan med Socialstyrelsen

Samverkan med Socialstyrelsen inom frågan om skyddat boende för hedersvåldutsatta har varit god. Några exempel:

2006 ingick de tre storstadslänsstyrelserna i Socialstyrelsens arbetsgrupp för en nationell kartläggning av hedersvåldutsatta ungdomar. Avstämning och samverkan har också förekommit med Socialstyrelsens IMS²⁶. En nära dialog har förekommit sedan 2009 mellan länsstyrelserna och Socialstyrelsens enhet för tillsyn och sedan 2013 med IVO (inspektionen för Vård och Omsorg).

²⁶ Institutet för utveckling av Metoder i Socialt arbete

En representant från vardera storstadslänsstyrelsen utgjorde tillsammans med en representant för Rikspolisens en referensgrupp för Socialstyrelsens regeringsuppdrag ”att göra en samlad analys av insatsen skyddat boende för hotade personer, definiera begreppet skyddat boende, genomföra en nationell kartläggning av omfattningen och kvaliteten av skyddade boenden i Sverige samt ta fram ett vägledande material för berörda målgrupper” (2012–2013).

Referensgruppen blev i praktiken en hårt arbetande grupp som lade många timmar och stort engagemang på uppgiften. Länsstyrelserna upplevde denna samverkan som god och givande.

Samverkan med Polismyndigheten

Spontan samråd, kunskaps- och informationsutbyte mellan enskilda medarbetare hos Polismyndigheten och respektive Länsstyrelse har förekommit i det löpande arbetet på någon av parternas initiativ, oftast kring hantering av akuta eller komplicerade ärenden. Samverkan har i flera fall resulterat i konkret operativt samarbete där länsstyrelsens roll har varit att anropa, skapa kontakt mellan och samordna olika aktörer. Samråd samt utbyte av kunskaper och information har även förekommit i samband med länsstyrelsernas planering och uppföljningar av hela frågan om skyddat boende. Samverkan har också förekommit kring kompetensutveckling som länsstyrelserna har ordnat för olika målgrupper. Samverkan har varit god.

Samverkan med hälso- och sjukvården

Viss dialog och även samverkan har förekommit på verksamhetsnivå. Till exempel i samband med att en våldsutsatt kvinna eller flicka har sökt sjukvård och behöver skydd och insatser från socialtjänsten innan hon lämnar sjukvårdsinrättningen eller är i skyddat boende och har svårt att få den sjukvård hon behöver. Även här har länsstyrelsens roll varit att bidra med kunskaper till en preliminär bedömning och stöd att komma i kontakt med rätt instans.

Samverkan har också förekommit inom ramen för kompetensutveckling, till exempel om grundläggande kunskaper om kris- och trauma för dem som arbetar i skyddat boende eller om hedersrelaterat våld och förtryck för personalgrupper inom hälso- och sjukvård²⁷.

Samverkan med Tillväxtverket

Länsstyrelsen i Stockholm och Tillväxtverket har tillsammans finansierat pilotprojektet MINERVA (2013–2014) som handlar om kompetensutveckling i ekonomi och verksamhetsutveckling för kvinnojourer och motsvarande organisationer. Projektet ägs av Länsstyrelsen i Stockholm och drivs i samverkan med Sveriges Kvinno- och tjejjourers Riksförbund

²⁷ Exempel Hedersrelaterat våld och förtryck, ett kunskapsunderlag för hälso och sjukvård, Länsstyrelsen i Skåne 2007

och Länsorganisationen för kvinnojourer i Stockholms län. Samverkan med Tillväxtverket har varit god och förutom medfinansiering har Tillväxtverket stöttat projektet på olika sätt under genomförandet.

Samverkan med SKL

Viss samverkan har också skett med Sveriges Kommuner och Landsting på länsstyrelsernas initiativ inom ramen för detta uppdrag. Konkret har samverkan inneburit visst utbyte av information, mestadels från Länsstyrelserna till SKL, samt en viss avstämning. SKL har dessutom de två senaste åren hjälpt till att sprida länsstyrelsernas inbjudan om att ansöka om statsbidrag till kommunerna i landet.

Samverkan med den idéburna sektorn

Samverkan med den idéburna sektorn har varit omfattande och mycket livaktig. Den har formaliserats genom en återkommande strukturerad dialog och samråd med olika nätverk, gemensamma konferenser samt samverkansavtal med olika aktörer kring särskilda satsningar. En spontan dialog på individ, verksamhet- och huvudmannanivå har också förekommit under alla år mellan länsstyrelserna och företrädare för olika idéburna organisationer. Såväl länsstyrelserna som de idéburna organisationerna har medverkat i varandras kompetensutvecklingsaktiviteter, uppföljningar, referensgrupper, m.m.

Förutom kvinno- och tjejjourer och motsvarande, brottsofferjourer och deras riksorganisationer har samverkan också förekommit med andra enskilda organisationer som ansökt om statsbidrag och som visat sig ha särskild kompetens kring vissa undergrupper inom målgruppen.

Samverkan med den idéburna sektorn har bidragit till en flexibilitet, ett utvidgat perspektiv och en större träffsäkerhet i länsstyrelsernas beslut.

Uppföljningar, kvalitetsfrågor m.m.

I regeringsuppdraget ingår att länsstyrelserna i de tre storstadslänen ska:

- ”hålla sig kontinuerligt informerade om utbudet och behovet av olika slags skyddat boende i landet samt kunna förse landets kommuner med sådan information
- informera sig om i vilken grad boendeplatserna utnyttjas och orsaker till att de eventuellt inte utnyttjas fullt ut
- informera sig om socialtjänstens uppfattning om hur boendet har fungerat”

Förutom den information som länsstyrelserna får genom dialog med kollegor på övriga länsstyrelser, socialtjänsten, den idéburna sektorn, polismyndigheten med flera har ett antal strukturerade, omfattande uppföljningar genomförts.

År 2005–2006 genomförde länsstyrelserna i storstadslänen en inventering av behovet av skyddat boende för hedersvåldsutsatta i Sverige utifrån socialtjänstens perspektiv. Resultatet presenterades i rapporten *Skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld. En nationell kartläggning av socialtjänstens placeringar 2005*, publicerad 2007²⁸. I denna kartläggning fick socialtjänsten också lämna synpunkter kring hur skyddat boende hade fungerat.

2008 genomförde Länsstyrelsen i Stockholm i samverkan med Länsstyrelsen i Skåne och Länsstyrelsen i Västra Götaland ett nationellt samråd om skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck (bilaga 2). Samrådets teman var:

1. de skyddade boendenas användning och utveckling
2. samarbete och samverkan
3. utsatta ungdomars behov och förutsättningar före, under och efter det skyddade boendet
4. de skyddade boendens etablering och utveckling

Rapporten *Skyddat boende för personer som utsätts för hedersrelaterat våld- Dokumentation från ett nationellt samråd i Stockholm, april 2008*²⁹ publicerades i september samma år.

År 2010 genomförde Länsstyrelsen i Stockholm i samverkan med Länsstyrelsen i Skåne och Länsstyrelsen i Västra Götaland en nationell

²⁸ Länsstyrelsen i Skåne

²⁹ Länsstyrelsen i Stockholm, Dnr 801-08-73607

kartläggning av skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Syftet var att få en nationell överblick vad gäller:

1. matchning mellan utbud och behov/efterfrågan
2. boendenas finansiering och i vilken mån driftkostnaderna täcktes av kommuner eller andra aktörer
3. utslussningsarbetet (stöd efter det skyddade boendet)
4. boendenas kvalitet och innehåll
5. de placerade personernas situation efter det skyddade boendet

Kartläggningens resultat presenterades dels i delrapporten *Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer. Delrapport av en nationell kartläggning*, (Länsstyrelsen i Stockholms län 2011:6), samt i en slutrapport *Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer – slutrapport av en nationell kartläggning*. (Länsstyrelserna, oktober 2011).

Förutsättningar att erbjuda ett kvalificerat stöd

I regeringsuppdraget till länsstyrelserna står att länsstyrelserna i storstadslänen ska ”planmässigt främja och stödja kvalitetsutveckling av olika slags skyddat boende samt stödja utvecklingen av olika former av skyddat boende i enlighet med de behov som konstaterats”. Länsstyrelserna har arbetat med kvalitetsfrågan sedan 2005. En svårighet i kvalitetsarbete har varit att det inte har funnits en definition av begreppet skyddat boende eller fastställda kvalitetskriterier förrän 2013³⁰.

Ett utkast till kvalitetsindikatorer specifika för skyddade boenden för hedersvåldsutsatta ungdomar formulerades av länsstyrelserna 2006. Efter en viss bearbetning integrerades den i den kvartalsrapport som skickades ut regelbundet till socialtjänsten i landets kommuner fram till 2009.

Inför den nationella kartläggningen av skyddat boende 2010 ställdes länsstyrelserna återigen inför problemet med att det saknades specifika, vedertagna kvalitetsindikatorer för skyddat boende för personer utsatta för könsrelaterat våld i allmänhet och hedersrelaterat våld i synnerhet.

Länsstyrelserna har hanterat problemet genom att, bland annat med stöd av bestämmelserna i Socialtjänstlagen, undersöka verksamheternas generella kvalitet avseende bemanning, arbetsledning, kompetens³¹, arbetsledning, stabilitet och kontinuitet³². I skrivelsen *Tillägg till Länsstyrelsen i Stockholms delrapport 2011:06*³³ inlämnad till Regeringskansliet den 31 mars 2011, föreslog länsstyrelserna att regeringen skulle uppdra till

³⁰ Detta uppmärksammades i länsstyrelsernas slutrapport av sin nationella kartläggning av skyddat boende 2011, sida 10,16 och 41.

³¹ andel av personal med utbildning relevant för verksamhetens uppgift

³² se sid 23-28 i rapporten *Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer – slutrapport från en nationell kartläggning*, Länsstyrelserna, 2011.

³³ *Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer – Delrapport av en nationell kartläggning*. Länsstyrelsen i Stockholms län, 2011

Socialstyrelsen att ”i samarbete med länsstyrelserna i Skåne, Stockholm, Västra Götaland och Östergötland – ta fram kvalitetskriterier/kvalitetsindikatorer för skyddat boende för (hedersvålds)utsatta personer, inklusive barn och familjer”.

Många våldsutsatta kvinnor och barn har en komplicerad och svår livssituation där flera olika faktorer (ekonomi, familj, arbete, socialt nätverk, bostad, föräldraskap, hälsa, med flera) samspelar. Många kan vara traumatiserade och det är inte heller ovanligt att de har utvecklat både fysisk och psykisk ohälsa. De måste erbjudas ett kvalificerat stöd såväl under vistelsen i boendet som efteråt.

Målgruppen våldsutsatta kvinnor och barn får inte undantas från de kvalitetskrav som ställs på insatser riktade till andra målgrupper i behov av samhällets stöd. Kommunerna har det yttersta ansvaret för att följa upp och se till att de skyddade boenden, oavsett huvudman, håller den kvalitet som behövs och att de lever upp till det som de förbundit sig till i ett avtal. Detta gäller även när kommunen upphandlar insatsen skyddat boende från en privat aktör.

Utförarna av insatsen skyddat boende behöver ha en stabil organisation, välutbildad personal med trygga och rimliga arbetsvillkor samt etablerade kanaler för samarbete och samverkan med i första hand socialtjänsten men också med andra kommunala verksamheter och med övriga relevanta myndigheter.

Kontakten med kommunen är avgörande för att den våldsutsatta personen ska få hjälp med till exempelvis ny bostad, arbete eller studier, barnomsorg och så småningom lämna livet som våldsutsatt bakom sig. Att hjälpa en våldsutsatt kvinna att överbrygga ett motstånd till och komma i kontakt med lämpliga kommunala instanser ingår vanligtvis i det kvalificerade stödet. Detta gäller även våldsutsatta minderåriga där myndigheterna ansvarar för att säkerställa deras möjlighet till skolgång och trygga uppväxtförhållanden.

På uppdrag av regeringen (oktober 2011) tog Socialstyrelsen, i samråd med bland andra Länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götaland samt Rikspolisstyrelsen och Länsstyrelsen i Östergötland, fram en vägledning för skyddat boende, 2013³⁴. I vägledningen beskrivs vad som är viktig att beakta när socialtjänsten beslutar om att bevilja insatsen skyddat boende till någon och därefter vid val av insatsens utförare. Vidare antog Socialstyrelsen ett antal kvalitetsindikatorer för skyddat boende för hotade personer (2013). Socialstyrelsens handbok VÅLD samt Länsstyrelsen i

³⁴ *Fristad från våld, Socialstyrelsen 2013*

Östergötlands metodstöd *Våga göra skillnad*³⁵ bidrar också till kvalitetsutvecklingen av skyddat boende för utsatta ungdomar.

Tillstånd

Skyddat boende för våldsutsatta personer är inte en tillståndspliktig verksamhet och begreppet ”skyddat boende” har fram till 2012 varit öppet för olika tolkningar. Att starta och driva ett skyddat boende för våldsutsatta personer kan för någon framstå som en bra affärsidé och för en annan som en möjlighet att göra en humanitär insats. I princip kan vem som helst som har resurser och intresse starta ett skyddat boende och marknadsföra det gentemot socialtjänsten. Sedan är det respektive socialtjänsthandläggares ansvar att avgöra om boendet är lämpligt för klienten.

Länsstyrelserna har under alla år hanterat detta inom ramen för sitt uppdrag genom att stärka socialtjänstens kompetens om våldsutsatta personers behov och särskilt om hedersvåldsutsatta personers behov och utsatthet.

Nationell sluss

Enligt regeringsuppdraget skulle länsstyrelserna ”organisera funktioner som gemensamt och i respektive storstadslän fungerar som sluss mellan verksamheter som söker en tillfällig placering och de skyddade boendena”.

Länsstyrelserna utredde frågan om eventuell uppbyggnad av en nationell sluss och kommunicerade utredningens resultat i skrivelsen *Om nationell sluss för skyddat boende för barn och ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld* (Länsstyrelsen i Stockholms län Dnr 801-07-25633) som lämnades till regeringen 22 mars 2007). I skrivelsen beskrev länsstyrelserna vad en sådan funktion lämpligvis borde innehålla och hur den skulle kunna organiseras samt presenterade några nationella myndigheter som skulle kunna vara huvudman för den (bilaga 1). Utredningen ledde inte till någon åtgärd.

Länsstyrelserna har i perioder fungerat som en informell sluss som aktiveras av efterfrågan från socialtjänsten och även andra aktörer som kommer i kontakt med våldsutsatta personer. Länsstyrelserna har då bistått med information om verksamheterna samt ibland hjälp att bedöma vilka boenden som skulle kunna passa för en viss individ och förmedlat kontakten.

I slutrapporten av sin nationella kartläggning (2011) skriver länsstyrelserna:

”Länsstyrelserna i de tre storstadslänen ser behov av att någon myndighet ges i uppdrag att bygga upp en permanent struktur för att tillhandahålla uppdaterad information om utbud av skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck”.

³⁵ *Våga göra skillnad – En vägledning för stöd och rehabilitering av unga som placerats för hedersrelaterat våld och förtryck eller riskerar eller har gifts mot sin vilja*. Länsstyrelsen i Östergötland, 2011.

Länsstyrelserna i storstadslänen anser nu att en resurs för information om skyddat boende kan med fördel byggas upp inom Nationellt centrum för kvinnofrids verksamhet, kopplad till Kvinnofridslinjen och till webbplatsen för metod- och kompetensstöd till kommuner som byggs upp i samverkan med Länsstyrelsen i Stockholm. Resursen bör omfatta skyddat boende för samtliga målgrupper utsatta för mäns våld/våld i nära relationer.

Finansiering

Finansiering av uppdraget

Länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götalands län har fått finansiera uppdraget om stöd till utveckling av skyddat boende över hela landet inom ramen för medel som regeringen beviljat dessa länsstyrelser varje år för insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck i det egna länet. Ur dessa medel ska de tre storstadslänsstyrelserna också finansiera allt stöd till förebyggande insatser i länet samt egna administrativa kostnader. Varje storstadslänsstyrelse har bestämt vilken summa den kan avsätta för stöd till skyddat boende (bilaga 5).

2012 beslutade länsstyrelserna att uppmuntra och prioritera stödet till sökande från andra än storstadslänen. Summan som har fördelats till sökande från storstadslänen under åren 2012, 2013 och 2014 har inte längre styrts av den egna länsstyrelsens budget. Länsstyrelserna i storstadslänen är inte skyldiga att i första hand finansiera bidragen till sökande från det egna länet.

Den sammanlagda summan som länsstyrelserna i storstadslänen har kunnat avsätta för det nationellt övergripande uppdraget om stöd till utveckling av skyddat boende har varit cirka 2,5–3,5 miljoner kronor per år.

Summan ansökta medel har varit mellan 10 och 20 miljoner per år.

Finansieringen av skyddat boende

Trots att idéburna organisationer står för merparten av platserna i skyddat boende för våldsutsatta kvinnor har deras överlevnad ännu inte kunnat säkras genom en stabil basfinansiering.

I en skrivelse till regeringen 2007 skriver länsstyrelserna³⁶: ”Ingen av de olika sorters boenden som erbjuds målgruppen är i dagens läge 100 procent avgiftsfinansierade (endast med intäkter från placeringar). För att göra det skulle de bli tvungna att ta betydligt högre placeringsavgifter än de för närvarande gör. Risken är då mycket stor att dessa boenden väljes bort av placerande socialtjänst till förmån för troligen mindre lämpliga men billigare alternativ. En del av driftkostnaden måste därför finansieras på annat sätt.”

³⁶ När det står länsstyrelserna i denna rapport menas alltid länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götalands län.

I den nationella rapporten³⁷ 2011 skriver länsstyrelserna: ”Huvudmannen för dessa verksamheter måste använda en avsevärd del av sin tid och sina resurser till att söka olika bidrag och till att marknadsföra sig hos olika socialtjänster och försöka få placeringar. De lever en mycket osäker tillvaro. De kan inte ekonomiskt överleva en längre tid (mer än tre månader) med för få placeringar eller tomgång. Blir det så får de avskeda personalen och säga upp kontraktet på boendets lokal.”

Länsstyrelserna konstaterade 2010 att knappt 60 procent av dessa boendens drift kunde täckas med intäkter för placeringar. Detta gällde även boenden med genomgående hög beläggning. Resten finansierades med bidrag för olika projekt och ibland med organisationsbidrag från hemkommunen. Organisationsbidragen från kommunerna kunde variera mellan fem tusen och flera hundratusen per år, i vissa fall inga bidrag alls. Obetalda arbetsinsatser från volontärer (99 procent kvinnor) var ett måste för att få verksamheterna att fungera. Med mycket små variationer är situationen fortfarande densamma 2014.

Kommunernas stöd

År 2006 fick länsstyrelserna över hela landet i uppdrag av regeringen att fördela utvecklingsmedel till kommuner och frivilligorganisationer i sina respektive län för utveckling av stöd och skydd för våldsutsatta kvinnor och barn. 2007 ändrades direktiven. Länsstyrelserna skulle fortsätta att fördela utvecklingsmedel, men bara till kommunerna. De kommuner som ville kunde ansöka om dessa medel för att stödja sina lokala kvinnojourer och motsvarande organisationer. Frivilligorganisationer kunde däremot inte själva ansöka direkt om utvecklingsmedel hos länsstyrelserna. Uppdraget fortsatte oförändrat till och med 2011.

Med de förändrade direktiven 2007 skapades förhoppningar hos flera olika aktörer om en konkret möjlighet för kommunerna över hela landet att ta större ansvar för sina lokala kvinnojourers tillvaro och överlevnad. Vidare att detta skulle innebära att kvinnojourerna så småningom fick en kommunal basfinansiering.

Flera kvinnojourer³⁸ kände sig tvungna att vädja till sin kommun att ansöka om utvecklingsmedel för att finansiera verksamheten. En del kommuner ifrågasatte eller avvisade kvinnojourerna. I vissa fall ställde kommunen villkor och krav som antingen innebar en ny arbetsbörda för kvinnojourerna eller var orimliga. En del kommuner hade svårt att avrapportera till Länsstyrelsen vid

³⁷ Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer – slutrapport av en nationell kartläggning. Länsstyrelserna 2011.

³⁸ Genomgående i texten menar vi kvinnojourer och motsvarande organisationer

vissa tidpunkter, vilket var ett villkor för att få medlen utbetalda. Den lokala kvinnojouren hade avrapporterat i tid till kommunen men rapporterna fastnade ibland i den kommunala processen. Detta drabbade den lokala kvinnojouren som behövde medlen för att betala hyra, löner, försäkringar med mera.

Det finns också exempel på god samverkan mellan kommuner och kvinnojouurer, varav de flesta gäller kommuner där det sedan tidigare funnits en någorlunda god samverkan med kvinnojourerna.

Oavsett hur samverkan mellan kommunerna och de lokala kvinnojourerna fungerade ledde detta i ytterst få fall till att kommunen tog ett större finansieringsansvar för kvinnojourerna när kommunen inte kunde fortsätta att beviljas statsbidrag från respektive länsstyrelse³⁹.

Kommunens och socialtjänstens verklighet

Genom Socialstyrelsens *Meddelandeblad* 2012/2, Socialstyrelsens handboken VÅLD (2012) och Socialstyrelsen vägledning *Fristad från våld* (2013) har kommunens, idéburna organisationers och övriga aktörers ansvar för insatser för våldsutsatta kvinnor och barn tydliggjorts och avgränsats gentemot varandra. Detta har skapat ett delvis nytt scenario och ett förändrat förhållande mellan kommuner och idéburna organisationer.

Kontinuerlig kompetensutveckling och återkommande informationsinsatser kring berörda aktörers ansvar för insatser för våldsutsatta kvinnor och barn riktade till kommuner och den idéburna sektorn behövs. Kompetens behövs också kring lagen om offentlig upphandling, vad den innebär och hur den ska hanteras i frågan om insatsen skyddat boende.

Våldsutsatta kvinnor och barn är bara en av flera allvarligt utsatta individer och grupper i behov av stöd och hjälp som kommunen och framförallt socialtjänsten har ansvar för. Socialtjänsten vittnar om att de personella resurserna är knappa och budgeten ansträngd och underdimensionerad i förhållande till behoven. Personalomsättningen inom socialtjänsten är stor. Det är inte ovanligt att många handläggare är relativt nyexaminerade från ett socionomprogram där problematiken med mäns våld mot kvinnor inte ingår i grundundervisningen, utan i bästa fall ligger i en valbar kurs.

Sammantaget innebär detta att socialsekreterare nästan dagligen tvingas ta svåra beslut under stor press och med lite stöd. Risken är påtaglig att det uppstår felbedömningar och brister, att det som inte uppfattas som akut blir

³⁹ Utvecklingsmedel beviljas för max 3 år i rad för att utveckla en insats, inte för att finansiera löpande drift. De medel som fördelades till kommunerna var avsedda för att utveckla kvaliteten i insatsen, utveckla något nytt som till exempel att utveckla kvinnojourernas stöd till barn som följer med mamman till boendet samt för utveckling av samverkan med utförare av skyddat boende.

liggande, att ordentliga uppföljningar inte hinns med och att man, av budgetmässiga skäl, ibland tvingas fatta beslut som man inte tycker är alltid det bästa för individen.

Trots det så ser länsstyrelserna att kommunerna i allmänhet och socialtjänsten i synnerhet blir allt bättre på att utveckla stödet till våldsutsatta kvinnor och barn. Många eldsjälar på olika nivåer inom kommunen och socialtjänsten lyckas få till stånd modeller, strukturer, metoder, rutiner och även särskilda resurser, vilket gör att utvecklingen går tydligt framåt.

Finansiella frågor i ett långsiktigt perspektiv

Kompetensen kring våldsutsatta kvinnors och barns behov och samhällets skyldigheter gentemot dem ökar och allt fler utsatta personer får de insatser de behöver. Men så ökar också kommunernas kostnader för insatserna. Frågan är om detta är hållbart i ett långsiktigt perspektiv.

Det förebyggande arbetet måste intensifieras, vidareutvecklas och kvalitetssäkras. Inte bara det som syftar till att utsatta personer upptäcks tidigt och får adekvata insatser utan framför allt det primärt preventiva arbetet som syftar till att förändra de attityder och strukturer som främjar och upprätthåller mäns våld mot kvinnor och barn.

MINERVA-projektet

2013 tog Länsstyrelsen i Stockholm initiativ till pilotprojektet MINERVA, ett metod- och kompetensstöd i ekonomi och organisationsutveckling för idéburna organisationer inom vård och omsorg. Projektet drivs i samverkan med Sveriges Kvinno- och tjejjourers Riksförbund (SKR), Länsorganisationen för kvinno- och tjejjourer i Stockholms län och Stockholm stad.

Pilotprojektet samfinansieras av Länsstyrelsen och Tillväxtverket och pågår till och med våren 2015. Det omfattar styrelserna för elva kvinnojourer sprida över hela länet och ledningen för socialförvaltningen i deras hemkommuner.

Efter genomfört pilotprojekt ska deltagarna från idéburna organisationer:

- ha fått kunskaper och verktyg för att utveckla sin verksamhet i riktning mot ekonomisk självständighet och långsiktighet
- utifrån en ekonomisk analys av sin verksamhet och utvecklingen i omvärlden kunna ta ställning till på vilket sätt de vill driva sin verksamhet framöver för att säkerställa verksamhetens möjlighet till

fortsatt utveckling samt, om de så önskar det, kunna driva hela eller delar av sin verksamhet mer affärsmässigt

- ha tillräckliga kunskaper för att kunna delta i en upphandling samt föra en jämbördig dialog med kommuner och andra myndigheter kring finansiering och övriga villkor, samt säkerställa en rimlig ersättning för sina insatser
- har fått stöd att vidareutveckla sin verksamhet så den uppfyller kraven på kvalitet enligt lagar och övriga gällande styrdokument på området

Efter genomfört projekt ska deltagarna från kommuner:

- ha kunskaper om ansvarsfördelningen mellan kommuner och idéburna organisationer som utför socialtjänstinsatser på uppdrag av socialnämnden och förståelse för vad det innebär
- ha kunskaper om den idéburen sektors roll, kompetens och förutsättningar
- ha goda kunskaper om relevant lagstiftning och aktuella dokument från bl. a. Socialstyrelsen avseende kvalitetskrav, avgränsningar mot -och samverkan med externa utförare av skyddat boende och av övriga stödinsatser för våldsutsatta kvinnor och barn.

Samtliga länsstyrelser har haft möjligheter att lämna synpunkter på planeringen och genomförandet av pilotprojektet. Länsstyrelsen i Stockholm tillsammans med flera andra länsstyrelser hoppas att projektet – efter genomfört pilotförsök – får stöd att bli nationellt övergripande och drivs i samverkan med länsstyrelserna över hela landet. Pilotprojektets utvärdering beräknas bli klar under första kvartalet 2015.

En framtida finansieringsmodell

I kartläggningen 2010 skriver länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götalands län:

”Avslutningsvis vill vi lyfta fram behovet av en översyn som tar fram ett förslag till en finansieringsmodell för de skyddade boenden för (heders)våldsutsatta som drivs av frivilligorganisationer som säkerställer dessa verksamheters möjligheter till kvalitetsutveckling, stabilitet och långsiktighet. Länsstyrelserna i Skåne, Stockholm och Västra Götalands län bidrar gärna med sin kompetens och erfarenheter till denna översyn.” (bilaga 3).

Behov i det fortsatta arbetet

Vilken utveckling ser vi?

1. Efterfrågan på platser för unga under 18 år som är utsatta för hedersrelaterat våld minskar. De platser som behövs för målgruppen behöver däremot vara av mycket god kvalitet och kunna svara upp mot det enskilda barnets specifika behov och skyddsaspekter.
2. Bland dem som behöver insatsen skyddat boende på grund av hedersrelaterat våld är merparten kvinnor från 18 år och uppåt, av vilka många är gifta och har barn. De behöver uppmärksammas i större uträkning än hittills. Deras barns behov och situation behöver också uppmärksammas och bemötas.
3. Även pojkar och unga mäns utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck och deras behov av stöd och skydd behöver lyftas fram i större utsträckning än hittills.
4. Det finns fortsatt behov av skyddade boenden med specifik kompetens kring och med inriktning mot särskilt utsatta grupper (till exempel kvinnor med missbruk, funktionsnedsättningar, kvinnor utsatta för hedersrelaterat våld, våld, med flera), men behovet är begränsat.
5. Kunskaper om intersektionalitet och förmåga att bemöta personer som samtidigt är utsatta för flera former av våld och/eller diskriminering behöver utvecklas hos socialtjänst och polis och helst hos alla skyddade boenden.
6. Många aktörer behöver uppmärksamma och respektera att våldsutsatta kvinnor med utländsk bakgrund många gånger inte vill definieras som offer för hedersvåld eller bli hänvisade direkt till skyddade boenden särskilt avsedda för hedersvåldsutsatta personer.
7. Barn vars närstående är utsatta för mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer i dess olika uttryck är i avsevärd utsträckning fortfarande osedda, ohörda och deras behov inte bemötta av ansvariga myndigheter.
8. Medvetenheten har ökat hos berörda myndigheter om att våldsutsatta personer behöver långsiktigt stöd och stöd i flera avseenden även efter vistelsen på ett skyddat boende.
9. Samverkan mellan Socialtjänsten och aktörer från det civila samhället, särskilt kvinnojourer och motsvarande, behöver stimuleras, systematiseras och vidareutvecklas. Detta kan dock vara

svårt att förverkliga inom ramen för socialtjänstens nuvarande resurser.

10. Insatserna för personer utsatta för olika former av mäns våld mot kvinnor behöver professionaliseras och kvalitetsutvecklas, oavsett vem som utför dem. Många våldsutsatta kvinnor och barn är traumatiserade. Flera kan vara utsatta samtidigt för olika former av diskriminering. Våld i nära relationer i dess olika uttryck (bland annat hedersrelaterat våld) behöver ses i ett systemiskt perspektiv och eventuella hot mot eller från kvinnornas och barnens övriga närstående (till exempel tonårsbarn, syskon, föräldrar) behöver identifieras. Större uppmärksamhet behöver ges till kvinnor som kommit till Sverige för att gifta sig med en man bosatt här.

Förslag till åtgärder

1. Samordning av och stöd till utveckling av skyddat boende⁴⁰ behövs även fortsättningsvis men det bör vara en sammanhållen, långsiktig satsning som omfattar hela målgruppen av personer som utsätts för mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer i dess olika uttryck⁴¹.
2. Uppdraget att samordna och stödja utvecklingen av skyddat boende för personer som utsätts för mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer i dess olika uttryck, bör vara ett eget uppdrag med egna resurser, skilt från eventuella särskilda uppdrag kring hedersrelaterat våld och förtryck. Uppdraget kan med fördel ges till länsstyrelserna i de tre storstadslänen.
3. Differentierade boenden för personer utsatta för mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer behövs, men i begränsad utsträckning. En risk för överetablering måste beaktas. Flera särskilt utsatta grupper måste uppmärksammas och vid behov prioriteras. Det finns boenden för vissa särskilt utsatta grupper som behövs men som inte tas tillvara av socialtjänsten. Dessa bör ges stöd till att etablera sig.
4. En konkret modell för långsiktig finansiering av driften och stöd till kvalitetsutveckling för verksamheter som drivs av den ideburna sektorn måste skapas utan dröjsmål.
5. En nationell myndighet, förslagvis Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), bör ges i uppdrag samt resurser för att tillhandahålla en nationell informationsbank om de skyddade boenden som finns. Informationsbanken bör lämpligast kopplas till Kvinnofridslinjen och ingå i den webbplats som är riktad till

⁴⁰ inklusive stöd till metod och kompetensutveckling

⁴¹ Vi ser hedersrelaterat våld och förtryck som ett av flera olika uttryck på mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer.

socialtjänsten och som Länsstyrelsen i Stockholm nu utvecklar i samverkan med NCK och samtliga länsstyrelser⁴².

6. Uppmärksamhet behöver riktas till barnens behov och situation och åtgärder vidtas för att säkerställa att behoven tillgodoses. Barn upp till 18 år vars närstående är utsatta för mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer i dess olika uttryck är fortfarande osedda och ohörda av ansvariga myndigheter i avsevärd utsträckning.
7. En myndighet bör få i uppdrag att genomföra en översyn av övriga former av tillfälliga boenden som används för målgruppen våldsutsatta kvinnor och barn, men som inte passar in i Socialstyrelsens definition av skyddat boende – till exempel stödboende, mellanboende, utslussningsboende, familjehem, skyddslägenheter. Översynen bör ge förslag på hur dessa verksamheter kan kvalitetssäkras.

Avslutande reflektioner

Ett av de fyra nationella jämställdhetspolitiska målen är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Numera tillsätts och utvecklas det resurser i ökande utsträckning över hela landet för arbete på individ- och verksamhetsnivå, i syfte att upptäcka och skydda brottsoffren, sätta stopp för ett pågående våld och lindra dess konsekvenser.

Socialstyrelsens kunskapsutveckling och reglering av skyddat boende tillsammans med länsstyrelsernas stöd till samordning av olika aktörers insatser och till metod- och kompetensutveckling har stärkt myndigheters och yrkesverksammas förmåga att ge adekvat svar till utsatta personers behov.

Allt fler utsatta personer ansöker nu om – och beviljas – skyddat boende och andra insatser i ett akut skede. I flera fall erbjuds de även behovsanpassat stöd efter vistelsen i ett skyddat boende. Det är positivt men det innebär stadigt ökade kostnader för kommunerna och för samhället i stort.

Ur både ett mänskligt och ett samhällsekonomiskt perspektiv är det av stor vikt att arbeta för att mäns våld mot kvinnor och barn inte ska förekomma, det vill säga aldrig uppstå. Ett kvalitetssäkrat primärpreventivt arbetet som motverkar både attityder och strukturer som främjar och upprätthåller mäns våld mot kvinnor/våld i nära relationer behöver lyftas fram, utvecklas och stärkas utan dröjsmål.

⁴² Webbplatsen utvecklas inom ramen för länsstyrelsernas uppdrag att ge *stöd till samordning* för kvinnofrid samt länsstyrelsernas och Socialstyrelsens uppdrag att ge *metod och kompetensstöd till kommuner och ideella organisationer*.

Bilagor

Bilaga 1 – ”Om Nationell sluss för skyddat boendet för barn och ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld”, skrivelse 22 mars 2007 till Integrations- och jämställdhetsdepartementet

Bilaga 2 – Inbjudan till ”Nationellt samråd om skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer”, 7–8 april 2008

Bilaga 3 – ”Tillägg till Länsstyrelsen i Stockholms delrapport 2011:06 inlämnad till Regeringskansliet den 31 mars 2011”, skrivelse till Utbildningsdepartementet 26 maj 2011

Bilaga 4 – ”Arbetsplan 2012–2014, rörande regeringens nationellt övergripande uppdrag till de tre storstadslänen att lämna stöd till uppbyggnad och utveckling av skyddat boende för personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck”

Bilaga 5 – Länsstyrelsernas medfinansiering av stöd till utveckling av skyddat boende

till
Eva-Lotta Johansson
Integrations- och jämställdhets departementet
103 33 Stockholm

Om Nationell sluss för skyddat boendet för barn och ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld

I regeringsdirektiven (Ju2006/2138 IM, Ju/2006/4072IM) uppdras länsstyrelserna i Skåne, Stockholm och Västra Götaland att gemensamt verka för att skyddat boende för ungdomar utsatta för hedersrelaterat våld byggs upp eller inrättas över hela landet. I uppdraget ingår bland annat att ”organisera funktioner som gemensamt eller i respektive storstadslän fungerar som sluss mellan verksamheter som söker en tillfällig placering och de skyddade boendena”.

Slussfunktionen

Länsstyrelserna har kommit överens om en avgränsning och precisering av slussverksfunktionen enligt nedan. Slussen ska:

- med beaktande av respektive boenderesurs säkerhet tillhandahålla uppdaterad information om vilka skyddade boenden som finns i hela landet som svarar upp mot målgruppens specifika behov av fysiskt skydd/säkerhet och psykosocialt stöd
- hålla sig kontinuerligt uppdaterad om tillgången till lediga platser i dessa boenden
- bistå socialtjänst, polis och eventuellt annan verksamhet med information om respektive boende i samband med att behov av placering aktualiseras i enskilda ärenden
- bistå socialtjänsten med samråd kring vilket skyddat boende som är lämpligast i det enskilda fallet och därefter förmedla kontakt med sådant lämpligt boende med ledig plats
- vara uppdaterad om behovet av olika typer av skyddat boende för målgruppen, i vilken utsträckning de befintliga boenden används samt såväl klientens som placerande myndighets uppfattning om boendets lämplighet och kvalitet
- i samråd med ansvariga myndigheter verka för att det råder balans mellan utbud och efterfråga av skyddat boende för målgruppen
- bistå den av regeringen utsedd myndighet att utforma specifika kvalitetskrav och kvalitetsindikatorer för skyddat boende för barn och ungdomar utsatta för hedersrelaterat våld
- utveckla kontakter gällande skyddade boenden i övriga nordiska länder
- informera departement, länsstyrelser, kommuner och andra myndigheter om det skyddade boendets utveckling

Slussverksamhetens organisation

Länsstyrelserna bedömer att verksamheten bör organiseras i en *sammanhållen nationell slussfunktion* för skyddat boende för barn och ungdomar som utsätts för hedersrelaterat våld. Denna organisation är den som bäst svarar upp mot behovet av att:

- tillgodose säkerhetskraven
- medverka till likvärdig kvalitet i de skyddade boendena
- ge likvärdiga möjligheter för alla utsatta barn och ungdomar att få tillgång till ett skyddat boende som matchar sina behov oavsett var de bor i landet
- bidra till att balans mellan behov och tillgång på boenden uppnås
- verka för att samtliga boenden får likvärdiga möjligheter att tas tillvara och till kontinuerlig kompetens- och kvalitetsutveckling av sin verksamhet

En sådan "Nationell sluss" bör ha personal med stor kunskap och erfarenhet av att arbeta med målgruppen och kunskap om målgruppens särskilda behov rörande skyddat boende samt god överblick över socialtjänstens verksamhet och aktuell lagstiftning på området. Den "Nationella slussen" bör fungera som självständig verksamhet – fri från eventuellt eget uppdrag eller förväntningar att företräda en viss skyddat boende verksamhet - under en för uppgiften lämplig huvudman.

Huvudmannaskap

Flera tänkbara huvudmän har övervägts av storstadslänsstyrelserna enligt nedan.

a) storstadslänsstyrelserna

Länsstyrelserna har kommit fram till att detta kan komma att stå i konflikt med länsstyrelsernas nuvarande uppgift som neutral tillsynsmyndighet över socialtjänsten. Länsstyrelserna är inte heller en operativ myndighet på enskilda ärendens nivå och har därmed varken erfarenhet av, rutiner eller strukturer för uppgiften. Samtidigt finns det vissa fördelar med en sådan lösning. T ex så har storstadslänsstyrelserna redan nu en rådgivande, stödjande funktion till socialtjänsten samt god kännedom över dess verksamhet och om gällande lagstiftning på området. Storstadslänsstyrelserna tillhandahåller också redan nu information om skyddat boende för barn och ungdomar utsatta för hedersrelaterat våld och är den myndighet som har mesta överblick om och erfarenhet hittills av arbete med insatser riktade till denna målgrupp.

b) enskild anordnare av skyddat boende

Storstadslänsstyrelserna bedömer en sådan verksamhet som icke lämplig som huvudman för en nationell sluss. Det finns hos aktuella anordnare av skyddat boende numera god kunskap om målgruppens behov och om vad skyddat boende för denna målgrupp innebär. Men länsstyrelsernas bedömning är att en enskild anordnare – eller grupp som omfattar några av dem som anordnar skyddat boende för ungdomar utsatta för hedersrelaterat våld - kan ha mycket svårt att bortse från egna intressen i frågan.

c) en befintlig nationell myndighet

Efter genomgång av befintliga, för uppgiften tänkbara nationella myndigheter, har vi undersökt närmare några av dem. Slutsatserna redovisas här:

Statens Institutionsstyrelse (SIS).

Det vi ser som fördel med en sådan lösning är att SIS har redan erfarenhet av och en arbetsstruktur för en sådan funktion rörande andra målgrupper, som skulle kunna användas som modell för att snabbt bygga upp en slussfunktion för skyddat boende mot hedersrelaterat våld. Vid direkt kontakt med SIS i syfte att undersöka deras egen inställning till frågan har också de visat sig preliminärt intresserade. Samtidigt så är SIS i nuläge aktuell för ev. omorganisation och förändring av sin verksamhet.

Frågan om lämpligheten av att SIS skulle fungera som huvudman har via särskild skrivelse lämnats till den förra regeringen.

Socialstyrelsen

Det som talar för Socialstyrelsen som huvudman för slussfunktionen är att där finns redan en etablerad kontakt med och god överblick över socialtjänstens verksamhet över hela landet. Inom denna myndighet finns också mycket goda kunskaper om barn och ungdomar i utsatta situationer generellt. Kompetens kring barn och ungdomar utsatta för hedersrelaterat våld har särskilt under det senaste året börjat utvecklas. Socialstyrelsens arbete med tillsyn, reglering och kvalitetsutveckling av socialtjänstens och sjukvårdens verksamhet är etablerad. Samtidigt är inte heller Socialstyrelsen en operativ myndighet på individnivå. Socialstyrelsens uppgift och mandat kommer också med stor sannolikhet att påverkas framöver i samband med en ev. omorganisering av tillsynsuppdraget på nationell och regional nivå. Huruvida Socialstyrelsen kan vara ett alternativ som huvudman för slussfunktionen framöver kan vi inte i nuläget uttala oss om.

Brottsoffermyndigheten

Det finns hos denna myndighet gedigen kunskap om utsatta personer och deras behov av stöd och skydd. Det finns också kunskap och överblick om gällande lagstiftning på området och om huruvida den tillämpas och i praktiken säkerställer att utsatta personers behov tillgodoses och deras rättigheter respekteras. Brottsoffermyndigheten har särskilt uppmärksammat och följt upp - både inom sin verksamhet och utåt mot samhället - problemet med mäns våld mot kvinnor och barn, under senaste åren i viss mån även hedersrelaterat våld. Myndigheten har dessutom viss operativ verksamhet. En nackdel är dock att myndigheten har ett mycket starkt brottsofferperspektiv. Troligen saknas också tillräckligt utvecklade kontaktvägar med socialtjänsten över hela landet.

Skrivelse

Datum
2007-03-22

Beteckning
Dnr 801-07-25633

Nationellt kunskapscentrum om Mäns våld mot kvinnor

Fördelen med denna myndighet inför uppgiften att vara huvudman för en slussfunktion för skyddat boende för barn och ungdomar utsatta för hedersrelaterat våld är flera. Dessa kan utläsas av hur myndighetens uppdaterade uppdrag är formulerat, där bland annat ingår att ha en rikstäckande jourtelefon för våldsutsatta kvinnor.

Det som eventuellt talar emot är att troligen pga. centrets tidigare verksamhet kan det fortfarande vara mycket präglad av ett sjukvårdsperspektiv. Ytterligare en svaghet är att barn utsatta för olika former av könsrelaterat våld inte tidigare har omfattats av denna verksamhet.

Avslutande synpunkter

Länsstyrelserna i storstadslänen förordar att en nationell sluss för skyddat boende för barn och ungdomar utsatta för hedersrelaterat våld organiseras som en egen verksamhet under en befintlig nationell myndighet. Länsstyrelserna, som regionala myndigheter, har dock inte mandat att initiera eller ge uppdrag till nationella aktörer.

Uppdraget anses därför utfört i och med att denna skrivelse skickas till regeringen för vidare handläggning och beslut.

Gunvor Landqvist
Socialdirektör
Lst Skåne län

AnnMarie Danon
socialdirektör
Lst Sthlm:s län

Talieh Ashjari
enhetschef
Lst Västra Götalands län

NATIONELLT SAMRÅD OM SKYDDAT BOENDE FÖR HEDERSVÅLD UTSATTA PERSONER

***Genomförs i Stockholm, 7-8 april 2008
på Quality hotel Nacka***

Varmdövägen 84 Telefon: (46) 8 50 61 6000
Stockholm, Sweden Fax: (46) 8 50 61 60 10

av

*Länsstyrelsen i Stockholm i samverkan med
Länsstyrelsen i Skåne och Länsstyrelsen i Västra Götaland*

Bakgrund: Länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götaland har sedan 2005 i uppdrag av regeringen att ge stöd till uppbyggnad och utveckling av skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer, över hela landet.

Syftet med samrådet är - i enlighet med regeringens direktiv – att:

- främja och stödja kvalitetsutvecklingen av olika slags skyddat boende samt stödja utveckling av olika former av skyddat boende i enlighet med de behov som konstateras, och
- utbyta erfarenheter från arbetet med skyddat boende med aktörer över hela landet samt medverka till att anordnare av skyddat boende utbyter erfarenheter med varandra

Målet för samrådet är att tillvarata de erfarenheter de kunskaper som har genererats hittills i utvecklingen av skyddat boende samt identifiera behov av särskilda insatser och särskilda utvecklingsområden för det fortsatta arbetet med uppdraget.

VÄLKOMMEN!

För program med tidsangivelser v g vänd!

Program

Måndag 7 april

- 12.30 Lunch
- 13.30 Inledning - Maria-Pilar Reyes och Lasse Johansson
- 14.15 Samtal i blandade grupper (kaffe och frukt finns i grupprummen)
- 16.00 Panel – varje grupp återger resultaten av sina samtal, i sammanfattning, max.10 min per grupp, inkl, tillägg.
- 16.50 Integrations- och jämställdhetsministern reflekterar
- 17.10 Vi går till bords
- 17.30 Middag (2 rätters, ej buffé)
- 18.45 Bussen avgår mot teatern
- 19.15 Teaterföreställningen börjar
- 20.30 Teaterföreställningen är slut
- 20.45 Bussen kör tillbaka till hotellet.

Tisdag 8 april

- 9.00 Inledning – Katarina Tümer
- 9.15 Utvärdering av de skyddade boenden - PerArne Håkansson, Socialstyrelsen
- 9.45 Samtal i blandade grupper (kaffe och frukt finns i grupprummen.)
- 11.10 Slutpanel: varje grupp återger resultaten av sina samtal i sammanfattning, max.10 min per grupp, inkl, tillägg.
- 12.00 Avslutande ord – Linda Österberg, Integrations och jämställdhetsdepartementet
- 12.15 Vi går till lunch
- 13.30 Slut

SKRIVELSE

Datum
2011-05-26

Beteckning
Dnr 801-2010-8816

Till
Elisabeth Modée
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

**Tillägg till Länsstyrelsen i Stockholms delrapport 2011:06
inlämnad till Regeringskansliet den 31 mars 2011**

Bakgrund

Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götalands län har sedan 2003 i uppdrag av regeringen att fördela statsbidrag till olika aktörer för utveckling av skyddat boende för hedersvåldsutsatta ungdomar. Uppdraget utvidgades 2005 till att bli nationellt.

De tre storstadslänsstyrelserna genomförde en ny nationell kartläggning av skyddat boende för hedersvåldsutsatta under hösten 2010. Kartläggningens resultat presenteras i en delrapport som lämnades till regeringen i mars 2011 samt i en slutrapport som skulle lämnas in i juni 2011. Regeringen har – på länsstyrelsernas begäran - beviljat uppskov till september 2011 för att lämna in slutrapporten.

Länsstyrelserna i Stockholm, Skåne och Västra Götaland kan dock redan nu presentera de förslag på fortsatta insatser och uppdrag som växt fram ur analysen av kartläggningens resultat.

Förslag på fortsatta insatser och uppdrag

Vi föreslår att Regeringen uppdrar till:

- *Socialstyrelsen* att - i samarbete med länsstyrelserna i Skåne, Sthlm, Västra Götaland och Östergötland – ta fram kvalitetskriterier/kvalitetsindikatorer för skyddat boende för (hedersvålds)utsatta personer, inklusive barn och familjer
- *de tre storstadslänen* tillsammans att återkommande genomföra en basutbildning för aktörer över hela landet som bedriver skyddat boende för (heders) våldsutsatta. Syftet är bygga upp en likvärdig kompetens hos dessa aktörer. Utbildningen ska utformas i samråd med SKR, ROKS, NCK och Socialstyrelsen och genomföras med stöd av övriga länsstyrelser

- *Länsstyrelsen i Stockholms län* att i samarbete med övriga länsstyrelser bygga upp en struktur för att tillhandahålla uppdaterad information om utbudet av skyddat boende för (heders)våldsutsatta samt, vid behov förmedla kontakter och erbjuda samråd till socialtjänsten vid valet av boende
- *länsstyrelserna över hela landet* att ha uppdaterad information om vilka verksamheter som socialtjänsten i det egna länets kommuner använder/anlitar för skyddat boende för (heders)våldsutsatta
- *länsstyrelserna i de tre storstadslänen* att i samarbete med övriga länsstyrelser och i dialog med det nationella myndighetsnätverket som sammanskallas av Ungdomsstyrelsen, fortsätta att stödja utvecklingen av de skyddade boendenas kompetens och kvalitet genom att
 - följa upp utvecklingen av målgruppens behov över hela landet
 - främja kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan olika aktörer
 - stödja utvecklingen av instrument/strukturer för samverkan gemensamma för alla verksamheter
 - utveckla instrument för uppföljning och dokumentation på verksamhetsnivå (ej individnivå) såsom statistik, kostnader, avtal, verksamhetsbeskrivningar m.m, gemensamma för alla verksamheter
 - identifiera och lyfta fram nya utvecklingsområden
 - uppmuntra utveckling av ett differentierat utbud som stämmer in med aktuell efterfråga

Avslutningsvis vill vi lyfta fram behovet av en översyn som tar fram ett förslag till en finansieringsmodell för de skyddade boenden för (heders)våldsutsatta som drivs av frivilligorganisationer som säkerställer dessa verksamheters möjligheter till kvalitetsutveckling, stabilitet och långsiktighet. Länsstyrelserna i Skåne, Stockholm och Västra Götalands län bidrar gärna med sin kompetens och erfarenheter till översynen.

Övrigt

I beredningen av ärendet har följande personer deltagit:

- Britta Karlsson, socialdirektör, Maria Backe, enhetschef och Katarina Edlund, utvecklingsledare, Avdelning för social utveckling, Enheten för sociala frågor, Länsstyrelsen i Stockholms län
- Talieh Ashjari, enhetschef, Deepati Forsberg, jämställdhetshandläggare och Lena Landen Jonas, handläggare, Enheten för Socialhållbarhet, Länsstyrelsen i Västra Götalands län

SKRIVELSE

Datum
2011-05-26Beteckning
Dnr 801-2010-8816

- Gunvor Landquist, enhetschef, Katarina Tümer, samordnare Våld i nära relationer och Malina Ögren, projekthandläggare Våld i nära relationer, Samhällsbyggnadsavdelningen, Enheten för social hållbarhet, Länsstyrelsen i Skåne län.

Föredragande har varit Maria-Pilar Reyes, utvecklingsledare, Avdelning för socialutveckling, Enheten för sociala frågor, Länsstyrelsen i Stockholms län tillika projektledare för den nationella kartläggningen av skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer 2010 som ligger till grund för de förslag som här presenteras.

Katarina Kämpe
Länsöverdirektör
Länsstyrelsen i Stockholms län

Arbetsplan 2012 – 2014, rörande regeringens nationellt övergripande uppdrag till de tre storstadslänen att lämna stöd till uppbyggnad och utveckling av skyddat boende för personer som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck

1. Arbetsfördelning

Länsstyrelserna i Skåne, Stockholm och Västra Götalands län har kommit överens om följande arbetsfördelning:

- endast en av storstadslänsstyrelser fattar beslut om samtliga inkomna ansökningar
- besluten fattas av den Länsstyrelse som respektive år är mottagare av alla ansökningar, nämligen: 2012 Länsstyrelsen i Skåne, 2013 Länsstyrelsen i Stockholm och 2014 Länsstyrelsen i Västra Götaland
- de tre storstadslänsstyrelserna tar del av samtliga inkomna handlingar och bereder besluten tillsammans och kommer överens om ett förslag till beslut för varje ansökan
- i beredningen av beslut rörande ansökan från aktör från något annat län i landet ombeds berörd länsstyrelse att lämna skriftliga synpunkter på ansökan.
- de beslutade bidragen finansieras gemensamt av de tre storstadslänsstyrelserna (se vidare under punkten ”Finansiering”)
- den beslutande länsstyrelsen fullföljer handläggningen av varje ärendet till dess att ärendet är avslutat

Fördelar med ovanstående arbetsfördelning:

- alla beslut fattas vid samma tidpunkt
- beslutstexten blir enhetlig
- samtliga original handlingar förvaras hos den Länsstyrelse som tagit emot och fattar beslut i ärendena
- rutinerna för utbetalning av bidragen blir enhetliga
- risk för jäv förebyggs genom att ingen storstadslänsstyrelse handlägger i första hand ansökningar från det egna länet
- de administrativa rutinerna förenklas internt och externt och rättssäkerheten stärks.

Datum

2012-05-11

Beteckning

2. Gemensam finansiering

Bidragen finansieras gemensamt av de tre storstadslänsstyrelsen. I beredningen av beslut ingår – förutom att enas om ett beslut för varje ansökan - också att enats kring hur mycket varje länsstyrelse bidrar med till den gemensamma finansieringen.

De medel som de tre storstadslänsstyrelserna sammanlagt disponerar för det här uppdraget fördelas till de sökande utifrån länsstyrelsernas gemensamma bedömning av insatsens angelägenhetsgrad och bärighet. Ingen av de tre storstadslänsstyrelser är förpliktigad att i första hand finansiera bidragen till sökande från det egna länet.

Respektive storstadslänsstyrelse beslutar om utbetalning av sin del av den gemensamma finansieringen till den länsstyrelse som fattar alla beslut och håller i ärendena under respektive år.

3. Övrigt

I framtagande av arbetsplanen har följande utvecklingsledare/handläggare deltagit:

Katarina Tümer, Länsstyrelsen i Skåne län
Malina Ögren, Länsstyrelsen i Skåne län
Deepati Forsberg, Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Sophie Nilsson, Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Katarina Björkgren, Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Maria-Pilar Reyes, Länsstyrelsen i Stockholms län

Maria Backe
Enhetschef
Lst Stockholms län

Gunvor Landqvist
Enhetschef
Lst Skåne län

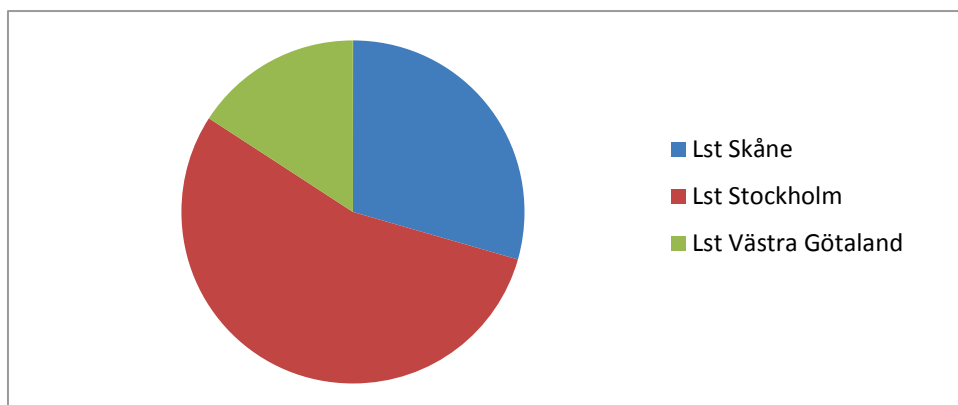
Talieh Ashjari
Enhetschef
Lst Västra Götalands län

Bilaga 5

LÄNSSTYRELSEARNAS MEDFINANSEIRING AV STÖD TILL UTV. SKYDDAT BOENDE

Gemensam finansiering utv skyddat boende över hela landet 2006-2014

ÅR	Skåne	Stockholm	Västra Götaland
2006	2 531 250	2 700 000	2 900 000
2007	2 246 500	3 100 000	1 054 000
2008	1 145 000	2 250 000	0
2009	500 000	2 800 000	0
2010	1 631 200	2 215 000	0
2011	1 245 200	2 400 000	1 044 200
2012	1 000 000	2 500 000	500 000
2013	1 000 000	2 630 000	500 000
2014	1 000 000	2 100 000	570 000
SUMMA	12 299 150	22 695 000	6 568 200

Finansiering skyddat boende i det egna länet t om 2005

ÅR	Skåne	Stockholm	Västra Götaland
2004	2 541 500	2 360 000	2 537 500
2005	4 235 000	2 850 000	4 538 000
SUMMA	6 776 500	5 210 000	7 075 500

Referenser

- Almqvist K, Grip K, Broberg A (2010) *Psykisk hälsa hos mammor som utsätts för våld av sin partner*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset
- Almqvist K, Georgsson A, Grip K, Broberg A (2012) *Stöd till barn som upplevt att mamma utsätts för våld*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Björk Annika, m fl (2014) *Våldsutsatta kvinnor-samhällets ansvar*. Nationell Centrum för kvinnofrid.
- Brottsförebyggande rådet (2014) *Nationella trygghetsundersökningen 2013. Om utsatthet, otrygghet och förtroende*. Rapport 2014:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet
- Cinthio Hanna(2007) *Hedersrelaterat våld och förtryck - ett kunskapsunderlag för hälso- och sjukvården*. Länsstyrelsen i Skåne och Länsstyrelsen i Östergötland
- Gislen O (2014) *Ensam och utsatt – utbildningsmaterial om våld mot kvinnor med utländsk bakgrund*. Socialstyrelsen
- Hanberger A, Wikström E, Ghazinour M. (2007) *Hur fungerar skyddat boende? Delrapport 2 från den nationella utvärderingen av regeringens insatser mot hedersrelaterat våld*. Umeå Center for Evaluation Research.
- Håkansson PA(2007) *Frihet och familj. En uppföljning av skyddat boende för personer som hotas av hedersrelaterat våld*. Socialstyrelsen
- Inspektionen för vård och omsorg (2014), *Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Slutrapport från en nationell tillsyn*.
- Josefsson, C (2013) *Fristad från våld. En vägledning om skyddat boendet*. Socialstyrelsen
- Linell H, Blom J (2011) *Våga göra skillnad. En vägledning för stöd och rehabilitering av unga som placerats för hedersrelaterat våld och förtryck eller riskerar eller har gifts mot sin vilja*. Länsstyrelsen i Östergötland.
- Lurie L (2009) *Stress och trauma- en undersökning av förekomsten av PTSD hos personer utsatta för hedersrelaterat våld*. Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

- Nationellt Centrum för Kvinnofrid (2014) *Våld och hälsa. En befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*. Uppsala Universitet
- Nilsson L (2011). *Personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt barn och unga som blir gifta mot sin vilja. Analys av behov inom socialtjänst och hälso- och sjukvård*. Socialstyrelsen
- Sofiadotter Lepic R, Alvunger J, Reyes M-P, Johansson L (2007) *Skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. En nationell kartläggning av socialtjänstens placeringar år 2005*. Länsstyrelsen i Skåne, Stockholm och Västra Götalands län.
- Reyes M-P.(2008) *Skyddat boende för personer som utsätts för hedersrelaterat våld. Dokumentation från ett nationellt samråd*. Länsstyrelsen i Stockholms län.
- Reyes M-P.(2011) *Skyddat boende för våldsutsatta personer, delrapport av en nationell kartläggning*. Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götalands län.
- Reyes M-P (2011) *Skyddat boende för hedersvåldsutsatta personer, slutrapport från en nationell kartläggning*. Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götalands län.
- Socialstyrelsen (2014) *Våld i nära relationer. SOSFS 2014:4*
Socialstyrelsens föfattningssamling
- Socialstyrelsen (2012) *Våld – En handbok om socialnämndens ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld*.
- WHO (2013) *Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence*. Geneva: World Health Organization.

Länsstyrelserna

Skåne
Stockholm
Västra Götaland

Länsstyrelsen i Skåne län
Enheten för social hållbarhet
Tfn 010-224 10 00
www.lansstyrelsen.se/skane

Länsstyrelsen i Stockholms län
Enheten för social utveckling
Tfn 010-223 10 00
Rapportnummer 2014:18
www.lansstyrelsen.se/stockholm

Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Enheten för social hållbarhet
Tfn 010-224 40 00
www.lansstyrelsen.se/vastragotaland